บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคมือเท้าปาก (Hand Foot Mouth Disease, HFMD) เป็นโรคติดต่อที่มีอาหารและน้ำเป็นสื่อกลาง เกิดจากเชื้อไวรัสหลายชนิด ได้แก่ Coxsackie virus group A, B และ Enterovirus 71 ผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอนเทอโรไวรัส 71 บางรายพบภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงได้ พบการเกิดโรคได้บ่อยในเด็กทารกและเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี โดยโรงเรียนอนุบาล, สถานรับเลี้ยงเด็ก, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นแหล่งแพร่กระจายของโรคมือเท้าปาก การระบาดของโรคเกิดขึ้นได้ตลอดทั้งปี แต่การระบาดจะเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูฝน ซึ่งมีสภาพอากาศที่เย็นและชื้น (สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2554) การแพร่กระจายของโรคส่วนใหญ่เกิดจากการได้รับเชื้อไวรัสเอนเทอโรไวรัส 71 เข้าสู่ช่องปากโดยตรง โดยเชื้อไวรัสจะติดมากับมือหรือของเล่นที่เปื้อนน้ำลาย, น้ำมูก, น้ำจากตุ่มพองและแผลหรืออุจจาระของผู้ป่วย อาการของโรคที่เด่นชัด คือ มีตุ่มแดงใสที่ลิ้น เหงือก กระพุ้งแก้ม ฝ่ามือ ฝ่าเท้า นิ้วมือ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2552)

โรคมือเท้าปากพบได้ในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย ไต้หวัน ฮ่องกง สิงคโปร์ จีน เวียดนาม เป็นต้น โดยอัตราป่วยโรคมือเท้าปากในประเทศสิงคโปร์ในช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2550 อยู่ระหว่าง 1640.5 - 5975.5 ต่อแสนประชากร ในประเทศจีนอัตราการเกิดโรคมือเท้าปากในปี 2551 - 2552 เท่ากับ 37.01 และ 59.56 ต่อแสนประชากรตามลำดับ และพบอัตราตายด้วยโรคมือเท้าปากในประเทศจีนเท่ากับ 2.60 และ 3.20 ต่อแสนประชากรในปี พ.ศ. 2551 - 2552 (Shu-Chun Chu, En-Tzu Wang, Ding-Ping Liu, 2556)โดยประเทศไทยพบการระบาดของโรคมือเท้าปากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ในปี 2559 พบอัตราป่วย 122.14 ต่อแสนประชากร มีผู้เสียชีวิต 3 ราย ทั้งนี้พบว่าจังหวัดน่านมีอัตราป่วยต่อแสนประชากรสูงสุด (308.21 ต่อแสนประชากร) รองลงมาคือ จังหวัดสระบุรี (301.78 ต่อแสนประชากร) (สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในจังหวัดเชียงใหม่พบการระบาดของโรคมือเท้าปากครั้งแรกในปี พ.ศ.2545 โดยพบผู้ป่วยจำนวน 2 รายในพื้นที่เขตอำเภอเมืองและต่อมาพบจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่มีรายงานการเสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2553 - 2558 มีอัตราป่วย 399.03, 36.27, 118.01, 688.07, 48.04 และ 320.92 ต่อแสนประชากรตามลำดับ (สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข) ซึ่งในปี 2556 พบการเกิดโรคมือเท้าปากในทุกตำบลของอำเภอแม่แตง อัตราป่วย 136.23 ต่อแสนประชากร และระหว่างปี พ.ศ. 2556 - 2559 ของอำเภอแม่แตงอัตราการป่วยเป็น 136.23, 41.10, 105.51 และ 84.03 ตามลำดับ (สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่เดิมมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา กรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมอนามัย เป็นต้น ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วเพื่อเป็นสถานที่สำหรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อม มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัย ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ไม่มีผู้เลี้ยงดูบุตรในช่วงเวลากลางวัน (กรมอนามัย, 2549) ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพและได้ตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2553) ในอำเภอแม่แตงมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 17 แห่งใน 13 ตำบลของอำเภอแม่แตง โรคมือเท้าปากพบได้บ่อยในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2554) จากการศึกษาก่อนหน้านี้พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีความรู้ การปฏิบัติตัวในการควบคุมป้องกันโรคมือเท้าปากในระดับดีถึงดีเยี่ยม (บุญเลิศ จันทร์หอม, 2554, พัชราภรณ์ ไพศาลขมาศ, 2554 และสันติภาพ กันทะวารี, 2549) แต่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมบริเวณภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เอื้อต่อการแพร่กระจายของเชื้อ (พัชราภรณ์ ไพศาลขมาศ, 2554) ซึ่งทำให้ยังคงมีรายงานการเกิดโรคมือเท้าปากในเด็ก ซึ่งการควบคุมโรคเมื่อเกิดโรคและการป้องกันโรคมือเท้าปากเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อและไม่ให้เกิดโรคซ้ำ เมื่อเกิดโรคมือเท้าปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต้องดำเนินการตรวจคัดกรองเด็กป่วยเพิ่มเติมและปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดโรคมือเท้าปาก คณะครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องดำเนินการตามแนวทางการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากของกระทรวงสาธารณสุข (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2557) และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนำเด็ก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อาศัยอยู่ที่บ้าน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค อีกทั้งขอความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐในการดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปาก

วงล้อเดมมิ่งหรือวงล้อ PDCA (Plan-Do-Check-Act) คือ วิธีการในการทำงานที่ทำให้งานสำเร็จอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือ เป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง PDCA ประกอบไปด้วย การวางแผน, การปฏิบัติ, การตรวจสอบและการปรับปรุง ซึ่งการมีแผนงานที่ชัดเจนเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ได้ผลสำเร็จและเป็นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการได้ตรวจสอบแผนงานที่ได้วางแผนไว้ ย่อมนำมาสู่การปรับปรุงแผนที่เหมาะสมและตรงตามเนื้อหาที่ต้องได้รับการปรับปรุง จะทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (วีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, 2547 และอุทัย บุญประเสริฐ, 2545) โดยวงล้อเดมมิ่งทำให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหา, ร่วมคิด, ร่วมวางแผน, ร่วมดำเนินการและร่วมประเมินผล และมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาตามแผนงานโครงการอย่างต่อเนื่อง (ลีณวัฒน์ คุณเวียน, บัววรุณ ศรีชัยกุลและธีรยุทธ อุดมพร) และทำให้ระบบเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มปกติ/เสี่ยง/ป่วย โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงประสบความสำเร็จและลดอัตราการเพิ่มของผู้ป่วยรายใหม่, ลดโรคแทรกซ้อนทางสมอง ตา ไต เท้าและลดอัตราการตาย (กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2556)

สถานการณ์การระบาดของโรคมือ เท้า ปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอแม่แตง ในปี 2557 - 2558 พบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่พบโรคมือ เท้า ปากในทั้ง 2 ปี จำนวน 6 แห่งและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่พบโรคมือ เท้า ปากในปี 2557 แต่ไม่พบในปี 2558 จำนวน 5 แห่ง (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่แตง, 2558) ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาการจัดการในการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการตรวจสอบแผนงาน, การปฏิบัติตัว, การตรวจสอบแผนงานและการปรับปรุงแผนงานในการควบคุมและป้องกัน โรคมือเท้า ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำกลับคืนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้การจัดการในการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำมาวางแผนพัฒนาระบบการจัดการในการควบคุมและป้องกัน รวมทั้งให้เกิดการพัฒนาแผนงานในการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากอย่างต่อเนื่อง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการจัดการในการควบคุมและการป้องกันโรคมือเท้าปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.3 คำถามการศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่มีการจัดการในการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากอย่างไร

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ได้ทราบข้อมูลการจัดการในการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาระบบการจัดการควบคุมและป้องกันโรคมือเท้าปากได้ และเกิดการพัฒนาแผนงานในการควบคุมป้องกันโรคมือเท้าปากอย่างต่อเนื่อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved